

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

RITTER, DENE, VOSS
(Ritter, Dene, Voss)

Toneelspel in twee bedrijven

door

Thomas Bernhard

vertaling : Karel Hermans

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen
1999

OPVOERINGSRECHT

Het opvoeringsrecht wordt verkregen na aankoop van tenminste DRIE tekstboekjes bij de uitgever en na betaling van de verschuldigde auteursrechten aan:

Toneelfonds J. Janssens bvba
Te Boelaerlei 107
2140 Borgerhout Antwerpen

Bij aankoop van het verplicht aantal boekjes krijgt men van de uitgever een formulier "aanvraag tot opvoering". Op dit formulier moet men plaats en datum(s) van opvoering invullen; het moet minstens vier weken voor de opvoering(en) naar Toneelfonds J. Janssens bvba worden gestuurd.

Enkele dagen voor de opvoeringen ontvangt u dan van hen de factuur voor te betalen auteursrechten

Men is volgens de Auteurswet strafbaar als men gebruik maakt van gekregen, gehuurde, geleende of gekopieerde boekjes.

Wanneer men niet voldoet aan de hier opgesomde voorwaarden, worden de geldende auteursrechten met 100% verhoogd.

Voor Nederland wende men zich tot:

I.B.V.A "Holland"
Postbus 363
1800 AJ Alkmaar.

TARIEFCODE C1

Opgelet : De rechten voor de oorspronkelijke auteur dienen aan het Suhrkamp Verlag te Stuttgart (Duitsland) te worden betaald.

© 1999 Toneelfonds J. Janssens/Karel Hermans

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Personen

VOSS is Ludwig

DENE zijn oudste zuster

RITTER zijn jongste zuster

Rijkeluisvilla in Döbling

Eetkamer

Voor de lunch

Zicht op een kleine keuken, een klapdeur met glas-in-lood

Een tweede deur, een raam

Een buffetkast, een grote en een kleine tafel

Veel fauteuils

Een grote lamp, een pronkerige staande klok, een spiegel, een pick-up Grote familieportretten tegen de muren

RITTER

in een fauteuil bij het raam, een sigaret rokend

DENE

komt uit de keuken en dekt de tafel Te warm bad

dat is zijn gewoonte

Interpretatiemoeilijkheden

Ongeïnteresseerd

Katafalkisme verwijt hij ons

RITTER

Heb je hem gezegd

dat alleen dokter Frege in aanmerking komt

DENE

Nee ik moet voorzichtig te werk gaan

Gaat u voorzichtig te werk juffrouw Worringer

heeft de directeur gezegd

RITTER

Nabehandelende arts dokter Frege

DENE

Van Steinhof tot hier

heeft hij niets gezegd bijna niets

RITTER

Ook niet over Schopenhauer

DENE

Nee

RITTER

En zijn Moffenhaat

BERNHARD

DENE

Geen woord over de Duitsers

RITTER

En zijn keelpijn

DENE

Veel minder

hij hoest niet meer

Geen woord over Frege

Ik heb geen zin zelf kapot te gaan
om mijn broer te redden

Heb ik de directeur gezegd

kijkt onder tafel en dekt dan verder

Uit puur zelfbehoud neem ik mijn broer mee naar
huis

heb ik gezegd

ik kan niet elke dag naar Steinhof

ik ben zelf ziek

Hij keek me onbegrijpend aan

Doet u wat u juist vindt heeft hij gezegd

maar vergeet u niet dat uw broer

het grootste gevaar loopt het grootste gevaar

RITTER

Vooraf niet aan denken dat het onverantwoord is

DENE

Terwijl jij hem slechts eens in de week bezocht
ging ik dagelijks naar Steinhof

RITTER

Elke dag

DENE

Vernietiging zelfvernietiging filosofische
heeft hij gezegd

het worstenbrood gooit hij in de wc-pot
waar ik bij sta

Schopenhauer en handenwassen

En weer over zijn blokhut in de Sognefjord heeft hij

het

spreekt voortdurend over Noorwegen op zijn kamer

ik wist niet hoe hem daarvan af te brengen
de dag voordien nog voortdurend het woord
Moffenhaat

RITTER

De Noorse gril

DENE

gaat naar de keuken

RITTER

Tien miljoen in twee jaar betaald
omdat we niet in het ziekenfonds zitten
*trekt haar linker schoen uit en schudt hem hoog
boven haar hoofd om*

Katafalkisme

er valt een steen uit haar schoen

Je had hem met rust moeten laten
in Steinhof moeten laten

DENE

Het is toch maar om te proberen

RITTER

En elke keer draait het op een catastrofe uit

DENE

Waar zijn nu de suikerklontjes

RITTER

In de linker schuifla

DENE

Heeft zich compleet laten insneeuwen in Sils Maria
komt uit de keuken en dekt verder de tafel

Alle kerstgeschenken verbrand
hoongelach

Ademnood doodsangst

Opnieuw angst voor tongkanker

RITTER

Tongkanker is niet erfelijk

DENE

Jawel

RITTER

heeft de krant genomen en leest

Hoe lang is vader dood

DENE

Twintig jaar

RITTER

Hij kreeg de mooiste dood
die ik me kan voorstellen
zonder de minste pijn
hij sliep in als een kind
twee dagen voordien
waren we nog naar de opera geweest
Turandot

DENE

Wij stammen van Henry James
niet van onze ouders
heeft hij gezegd
In luxe verstikt
maar telkens nog n e t gered

RITTER

Jij of ik
tot op vandaag
daarin verandert niets

DENE

Ik heb hem laten uitspreken
Logische dissertatie eerste deel
Logische dissertatie tweede deel
eindelijk overgeschreven heb ik gezegd
de hele laan lang
en terug
zonder één opmerking
ik zei dat hij op de achterbank moest gaan zitten
hij stribbelde niet tegen
hij stapte uit zichzelf in
de pillen werkten onmiddellijk
Hij wilde langs de Hoogstraat rijden
bij het Fischerhuis zijn we gestopt
wilde hij uitstappen
we stapten uit

we liepen een stuk
hij maakte een rustige indruk
hij keek naar beneden naar de stad
wilde weten waar ons huis was
hij vond het niet direkt
dat irriteerde hem
Daar is het zei ik
dat irriteerde hem nog meer
dat i k het vóór hem ontdekt had
Ik was niets veranderd zei hij
Jij ook niet
die zusters zijn mijn ongeluk zei hij
hij bedankte me voor mijn schrijfwerk
toen zag ik
dat hij geen kousen aan had
op blote voeten in zijn schoenen
hij bedankte me een tweede keer voor mijn
schrijfwerk
van ons had vader gehouden
hem had hij enkel gehaat
plots heeft hij zijn favoriete zin gezegd
de Schopenhauerzin
heel rustig zonder de geringste opwinding
Ik had het zo georganiseerd
zei ik
dat we alleen waren
bij zijn terugkeer
alleen wij zijn zusters
zonder personeel
geen dienstmeisje
We hebben voldoende aan de kleine keuken
niemand anders dan wij
Alleen een bad nemen
heeft hij gezegd
zonder aangegaapt te worden
door een verpleger
Hij wilde een korte wandeling maken

we gingen een stukje het bos in
Ik zei dat ik op het kerkhof geweest was
en dat het familiegraf verwaarloosd was
de berk had de grafsteen gespleten
dat fascineerde hem
dat en hoe ik hem het graf
beschreven heb
gaat naar de keuken
We moeten het er op wagen
Jij gaat een keer met hem naar het park
en ik een keer

RITTER

Ik was er tegen
ik ben er nog altijd tegen
ik had hem er niet uitgehaald
in ieder geval nu niet

DENE

Nu of nooit
heb ik gedacht
Nu ging hij akkoord

RITTER

Jij bent volledig op Lodewijk gekoncentreerd
je hebt je leven helemaal op hem afgestemd

DENE

Hij vond het goed
denk je eens in
komt uit de keuken
nu wilde hij naar huis

RITTER

Ik had hem niet naar huis gehaald
zeker nu niet
Nu treedt je net weer op
speel je die blinde
dat is toch belachelijk

DENE

Juist omdat ik nu weer optreed

RITTER

leest

Zelfverwezenlijking
wat een verschrikkelijk woord
overal dit afschuwelijke woord
Zelfverwezenlijking
er bestaat niets ergers
er bestaat niets dommers
het zegt helemaal niets
het woord zelfverwezenlijking
maar iedereen heeft er de mond vol van
wie of wat iemand ook is
hij is verwezenlijkt
en hij is zichzelf
er bestaat geen belachelijker
en geen afschuwelijker woord
dan het woord zelfverwezenlijking
en iedereen gebruikt het voortdurend
Waarheidsfunctie is nog zo'n woord

DENE

Ik haat die woorden
al die begrippen
hij heeft gezegd dat wij intelligente zussen zijn
kijkt naar de klok
Misschien kan jij met hem
naar dokter Frege
morgenmiddag

RITTER

Hij spreekt alleen het u i t gedachte

DENE

Dat er altijd verse melk in huis is
is belangrijk
ik zal elke dag met hem
naar het park gaan
heb ik tegen de directeur gezegd
en nauwgezet toezien op zijn medikatie
Let erop

dat hij niet alleen is
als hij zijn teennagels knipt
heeft de directeur gezegd
hangt u zijn jassen altijd zo
dat de voering niet te zien is
U moet zich tijd gunnen met hem
Als hij u zijn logika voordraagt
moet u naar hem luisteren
zwijgen moet u
geen kommentaar begrijpt u
geen kritiek
alsof wij hem niet beter kenden
en zegt u niet
Dat u het niet begrepen hebt
evenmin mag u zeggen
Dat u het wel begrepen hebt
Wat een afschuwelijke man die directeur
poets
zonder dat hij het weet
zijn bril zei hij
en wel dagelijks
want hij poetst hem niet en meent dan
blind te worden
hij is bang voor blindheid
en voor tongkanker
Ik kan u geruststellen tongkanker is niet erfelijk
Voor mensen als uw broer zei hij
is grof katoenen ondergoed aangewezen
geef hem nooit zijden ondergoed
geloof mij
zeer grof katoen ondergoed
is het beste voor hem
Die luide walgelijke directeursstem
heb ik vanaf het begin gehaat
maar die lui moet je nu eenmaal op de koop toe
nemen
maken natuurlijk bruikbare opmerkingen

al zijn die lui ook nog zo weerzinwekkend
U doet er goed aan meneer uw broer
minstens eenmaal per week
met een badhanddoek droog te wrijven
zes of zeven minuten lang
ondertussen speelt u een Eroica-fragment
U weet immers
met Beethoven heeft meneer uw broer
een heel bijzondere relatie
tegen haar zus
en weet je
wat hij nog gezegd heeft
heel uitdrukkelijk
geeft u meneer uw broer nooit het gevoel
dat u naar hem kijkt
maar verlies hem nooit uit het oog
Het is helemaal niet slecht
als we af en toe gasten hebben
een paar mensen uitnodigen denk ik
Gezelschap is bevorderlijk voor hem

RITTER

In Londen blijven
en in Londen stikken
daarmee heeft hij ons jarenlang bedreigd
Ik heb me gered
ik heb tegen mezelf gezegd
mijn leven is het
niet het zijne
en was hij maar in Londen gestikt
of in Cambridge
of in Noorwegen in zijn blokhut
Jij hebt hem eruit gehaald
niet ik
Het kontinent is mijn dood
heeft hij zo dikwijls op zijn kaarten geschreven

DENE

gaat naar de keuken

BERNHARD

RITTER

roept haar na

Een mens die geen geschriften schrijft

maar op schriften

levenslange Logika

in zichzelf

Niets dan chantage

daarmee heeft hij ons altijd achtervolgd

ik heb me gered

jij bent aan hem verslaafd

in zichzelf

In Londen blijven

en in Londen stikken

roept

en dan de Noorse chantage

die zogenaamde tegen zichzelf ontworpen blokhut

Zomerklerenfetisjisme

heeft hij me verweten

mijn dansles verpest

als ik Goethe las

sloeg hij me

in de stad bespioneerde hij me

hij beschuldigde me van leugens zoveel hij kon

DENE

Jij hebt hem altijd gehaat

RITTER

Dat is altijd jouw verwijt geweest

DENE

Je hebt hem elke uitspraak kwalijk genomen

Je hebt zijn denken altijd gehaat

wat hij ook deed

jij hebt het gehaat

RITTER

Zijn kinderhaat

heeft me altijd gestoord

DENE

komt uit de keuken Ik vraag me af

heeft hij opzettelijk geen sokken aangedaan
of is hij ze vergeten aan te trekken
weet je wat de directeur nog gezegd heeft
Ik weet u haat het dat uw broer bretels gebruikt
alstublieft laat hem die bretels

RITTER

Dokters denken altijd aan alles

DENE

De hele tijd heeft hij
G e l i j k z w e v e n d g e t e m p e r e e r d
k l a v i e r gezegd
terwijl ik de garantiebrief ondertekend heb
Ik vraag me af of dokter Frege
de juiste arts is
maar we hebben geen andere

RITTER

In Londen blijven
en in Londen stikken

DENE

Zondag wil hij naar het concertgebouw
filharmonisch concert
weet je wat er gespeeld wordt

RITTER

knikt ontkennend

DENE

Beethoven waarschijnlijk en Schönberg
en Webern
ga je mee

RITTER

Nee
ik haat die concerten
al jaren
het zijn altijd dezelfde stukken
dezelfde dirigenten
dezelfde mensen

DENE

Maar met Lodewijk is het toch iets heel anders

De directeur zegt
die concerten zijn noodzakelijk
therapeutische matinee's als het ware
we kunnen hem niet alleen laten gaan
Waarom ga je niet eens één keer mee
Je bent al zo lang niet meer in het concertgebouw
geweest
We gaan op de achtste rij zitten
op onze plaatsen

RITTER

Mij vervelen die matinee's

DENE

Maar die muziek
kan je toch telkens opnieuw horen

RITTER

Ik niet
alles is al aangehoord
het is allemaal al tot de laatste komma gehoord
en gezien

DENE

Dat is jouw grootheidswaan

RITTER

Laat me met rust

DENE

Ik dek de tafel
en jij zit daar en leest de krant
alsof het je allemaal niet aangaat

RITTER

roept haar na

Nu heb je je filosofische broer in huis
en moet je het met hem klaarspelen

DENE

Hij is ook jouw broer

RITTER

Ja maar ik heb hem niet uit Steinhof gehaald

DENE

We hadden toch samen

alles besproken

RITTER

Maar j i j hebt beslist
dat je hem uit Steinhof haalde
op eigen risico

DENE

Jij wilt toch ook
dat hij thuis is
hij is ook jouw broer

RITTER

Ja

DENE

Als we samen voor hem klaar staan
het is tenslotte niet de eerste keer
Hij wilde niets liever
dan zondag
naar het concertgebouw

RITTER

Beethoven
Brahms
altijd diezelfde Schönberg
die vervelende Webern
Wat Beethoven te veel heeft
heeft Webern te weinig
ik smeed je
bespaar me
die filharmonische concerten
neem toch dokter Frege mee

DENE

Toen ik voor hem het bad liet vollopen
heeft hij twee keer k o e l t e c h n i e k
f i l o s o f i s c h gezegd
dat wilde hij onmiddellijk noteren
dus rende ik om zijn notatieblok
maar toen ik terug was
heeft hij me toegeschreeuwd
dat hij nooit k o e l t e c h n i e k

f i l o s o f i s c h gezegd had
en ook niet om zijn notitieblok gevraagd
hij wilde
dat ik zolang in de badkamer bleef
tot hij volledig naakt was
ik moest hem zeggen dat hij lelijk was
je bent niet lelijk je bent mooi
heb ik gezegd
en het was niet eens gelogen
en hij is ook mooi
De verplegers kijken altijd graag naar mij
de dokters ook
zei hij
pervers gespuis
ze slaan mij ook graag
en ik laat me graag door hen slaan
en mijn medepatiënten zei hij
kijken ook graag naar mij
en slaan mij ook graag
Maar ik sla hen nooit
ik sla nooit terug zei hij
De naakte Lodewijk is zeer gezien zei hij
en dook onder in het bad
Ik moest tenslotte driemaal zeggen
dat hij lelijk was
Nadat hij zich in zijn volle lengte voor mij had
opgericht
en ik moest het met een ernstig gezicht zeggen
en ik zei het ook met een ernstig gezicht
het was ook niet om te lachen

RITTER

Waarom drie keer

DENE

Weet ik niet
drie keer moest ik zeggen
je bent lelijk
ik zei het met tegenzin